

Vladimir Levstik / Oblodovci

Te dni sem čital nekje feljton, v katerem se znani «arbiter elegantiarum» pritožuje, da je slovenska družba premalo dovzetna za nove ljudi. Človeku iz drugega kraja ali celo iz tuje dežele je po mnenju tega pisca nemogoče prodreti v naš omikani svet; zato, pravi, se tujci ne morejo sprijazniti s tukajšnjimi razmerami, ampak razočarani čakajo prve prilike, da pobero šila in kopita ter odneso s seboj kar najslabši dojem o nas.

Ne vem, kdo je mogel tako poučiti našo avtoriteto, niti ne, s kakšnimi dejstvi je podprl svojo trditev in kje in kdaj so se ta dejstva dogodila. Omenjena sodba naj velja zastran mene o Ljubljani in morda še o kakem drugem poslovnem mestu, ki ni z uspehom čuvalo dobrih tradicij; o veliki večini naših mest in ljudi bi bila vsekako pretirana, da ne rečem naravnost obrekljiva. Tudi to popustim, da se nemara lahko pritožujejo papeži, kralji, cesarji, člani revizijskih komisij, davčni izterjevalci in orožniki na službenem opravku, z eno besedo, osebe, nasproti katerim nam spoštovanje ali pa slaba vest naročata primerno opreznost, in končno, tujci iz daljnih deželá, ki jih ne moremo takoj oceniti, ali so poslaniki prijateljskih držav ali mednarodni sleparji... Do poslednjega diha pa branim stavek, ki ga zdajle zapišem: naš domači, slovenski tujec, oseba, katere se naš človek ne boji, ampak se čuti nasproti njej pogumnega — taka oseba ne samo da ni pri nas nikoli niti v najmanjši zadregi, kako naj se zbliža z ljudmi, marveč je neprestano, vsako uro in vsako minuto, v največji in najobupnejši zadregi, kako naj se jih otepe!

Ker ne trdim nikoli ničesar brez dokazov, vam hočem povedati zgodbo, ki sem osebno priča in porok njene resničnosti...

I.

Predlanjske počitnice in začetek lanjskih sem prebil v zakotnem, toda prijaznem mestecu R***.

Zakaj sem si izbral baš ta kraj, bi povedal enako težko kakor razlog, zakaj naj ga ne bi izbral. Ali mar niso vsa majhna mesta enaka? Gotovo je, da bi težko našel drugod bolj pozoren in bolj navdušen sprejem. Vsa boljša družba se je zanimala zame, še preden sem stopil v vlak, ki me je pripeljal, in prvi teden po mojem prihodu še ni minil, ko sem bil znan z vsemi do zadnjega in združen z njimi po najrazličnejših osebnih vezeh. Ne pomnim je skoro urice, da bi jo preživel sam; ali sem bil v gosteh, ali je

bil kdo pri meni, ali sem sedel sredi ženskega in moškega razumnitva na kakem gostilniškem vrtu, ali pa sem romal z znankami in znanci na izprehod v vabljivo okolico.

Tako je bilo tudi tisto nedeljo popoldne.

Kaj vem, kaj nam je vdahnilo misel, da smo na povratku z izleta krenili po samotni poti, ki je ni ubiral skoro nikoli nihče. Bila je zaraščena s travo in ponekod preprežena z debelimi koreninami, drugod razorana po starih kolotečinah, v katerih je gnila zelenkasta mlaka; držala je skozi gozd, ki ga sekira še ni našla, čeprav šumi svojo bučno pesem jedva četrť ure od Mestnega trga.

Mrak se je bližal, pod smrekami je bilo tema in nizko vejevje nam je šibalo obraze. Vsi smo bili dobre volje; najeli in napili smo se do sitega, zabava je tekla po preizkušenem tiru in nežnega spola je bilo med nami na prebitek, veliko več, nego ga prenese srce brez izkušnjav. Vznemirjeno čivkanje ptic nas je pozdravljalo iz goščave, kadar se je sunkoma razletel po njej naš smeh in vrišč.

Najbolj razigrani sta bili gospa Kosirnikova, mogočna plavka, in gospa Cicigojeva, drobna črnugljica, voditeljici naših narodnih dam.

«Joj, kako romantično!» je vzkliknila prva, ko smo stopili na široko tratino, sredi katere se je pokazal očem prijazen domek. Večerna zarja je segala nanj preko drevja in oblivala s svojo malinasto barvo vso sprednjo stran.

«Kako divno!» je pritegnila tovarišica.

«Kako čudovito! Kako nebeško! Kako poetično!» je ostrmel z vikom in krikom ves nežni zbor.

«Kateri srečnež živi v tej ljubki samoti?» se je obrnila gospa Kosirnica naravnost do mene. «Tako j nam povejte, gospod Senica, ki veste vse.»

Res mi je menda usojeno, da vem povsod vse, kakor hitro se kje prikažem. Že sem hotel odgovoriti, ko me je stisnila zla slutnja za grlo. Pomislil sem, ali se ne bi rajši zlagal, da ne vem ... Ob prvem koraku iz gozda sem videl, da se v sobi na vogalu kreše luč, kakor bi nekdo prižgal lulo; tudi sem opazil žensko, ki je sedela na klopici pred hišnimi vrati. Naše pojavljenje pa je zaneslo v ta kraj očividni preplah. Ženska se je utrnila v vežo, še preden so jo dosegli pogledi zvedavih dam; tisti, ki je v hiši prižgal lulo, se je prihulil. Prav tedaj je izginilo tudi solnce za vrhovi dreves in beli domek je utonil v mraku in mrtvi tišini.

Ljudje, ki so živeli tu, so hoteli ostati nemoteni. «Res, boljše bi bilo, da jih zatajim,» sem si rekel na tihem; «a kaj, ko morda ne

vem edini ...» S to mislijo v glavi sem krenil dalje, da bi speljal družbo mimo vabljive hišice, in sem gredoč pripovedoval:

«Človek, ki živi v tej samoti, je moj znanec, draga gospa ... Poznam ga dobro in vem, da ni ne srečen ne zanimiv. Ali ste morda slišali kaj o profesorju Mlinarju iz Ljubljane? Filozof je, pomislite, abstrakten filozof... In drugače, odljuden človek, sam-svoj značaj, z eno besedo, čudak in irhovina, povrhu pa še bolnik. Baje ga je na vojni podsulo; vrnil se je z razdejanimi živci, tak, da ga na gimnaziji niso mogli trpeti. Pred dvema mesecema je dobil dopust in je prišel z ženico v to zatišje, da se popravi, ako je še mogoče ... Zdaj sedéva pred hišo ali pa se klati po gozdu; časih tudi piše, sam Bog zna kaj. Strašno togoten je, nikogar ne mara k sebi. Zdravje se mu baje nič ne boljša. Zdravniki mu priporočajo samoto in mir, ljudje pa — saj jih poznate! Ni ga skri-vališča, v katerem vas ne bi našli; mrliča bi odkopali, da mu ukradejo večni mir ...»

«Ah, kaj bi tisto!» me je prekinila gospa Cicigojeva. «Zdravniki niso vsi enakih misli. Ko sem bila jaz nervozna — in kdo ni nervozen, prosim vas? — je naš doktor venomer pritiskal: ‚Razvedrila potrebujete, milostiva, v družbo morate, milostiva, potovali bi, milostiva!...‘ Nu, tako sem storila in konec je bilo nervoznosti.»

Njen glas je utonil v hrupu pritrjevanja.

«Pred dvema mesecema!» je poňovala Kosirnica in tragično sklenila roke. «Dva meseca brez omikane družbe ... Uboga žena!»

Sočuten «Ah!» se je iztrgal iz prs njenih spremljevalk in milo splaval med smreke.

«Biti mora pač fina, visoko naobražena ženska,» je uganila gospa Cicigojeva. «Samo aristokratske duše se umejo tako zatajiti.»

«Narobe,» sem oporekel. «Tudi njo poznam. Bila je skromno dekle in — ne da je ne bi cenil z umstvene strani! — a njeno srce je gotovo bolje opremljeno od njenih možganov. Kar pa pravite zastran plemenitosti, je bogme res. Požrtvovalna, junaška žena je, drugače ne bi strpela ob njem.»

«Ah, takooo!» Nihče je ni več občudoval. «Le kaj delata siromaka ves božji dan? — Palce vrtita! — O vremenu se razgovarjata! — Ni čudo, da se mu zdravje ne boljša ... Meni bi se zmešalo!»

Gospodične so se hihitale. Pristava Oblodo je silil uslužen smeh.

«Ta strašni položaj se mora končati,» je odredila gospa Kosirnica. «Mlinarja pritegnemo v našo sredo in mir besedí.»

«V našo sredo,» je umno ponovila njena nečakinja Matilda, godna devica z rdečimi lasmi, mozoljastim nosom in neizmernimi ledji. «V našo sredo in mir besedi.»

«Z nami bo vsaj lahko govoril o višjih stvareh.»

«Imel bo sorodne duše okoli sebe ...»

«Predaval bo v Narodnem domu!»

«O filozofiji!»

«O literaturi ...»

«Ali ne bi kar nocoj stopili k njemu?» je sprožila Cicigojka. «Vsi skupaj, da nas ne bo strah? Enkrat se je treba seznaniti.»

«Čim prej, tem bolje,» je vneto pritrdil Obloda, ki je smatral mnenja gospe Cicigojeve za svoja mnenja in je, kakor v marsičem, tako tudi v tem pogledu vrlo izpolnjeval dolžnosti njenega moža, uglednega trgovca z živimi in zaklanimi prašiči.

«Pojdimo!» Vsa družba je obrnila korak proti hiši.

«Stojte, gospoda!» Skočil sem prednje in razprostrl roke. «Svarim vas ... Premislite dobro. Rekel sem vam, da je čudak ... Bojim se, da nisem rabil dovolj jasne besede. Opasen je, Bog zna česa je zmožen v svoji togoti. Njegova pamet je vsa v neredu. Da vam povem primer: izumil je perpetuum mobile! Vprašam vas, koliko je ura v možganih, ki se ukvarjajo s takimi nevsakdanjimi problemi?»

«Ho, ho, perpetuum mobile!» je zahrumela tovarišija. «Izvrstno! Živel perpetuum mobile! Pokaže nam ga!»

«Povem vam vso resnico: ni ga še izumil in ga tudi ne bo, ker je nemogoče, a namenil se je, da ga izumi. Najti ga hoče s pomočjo filozofske dedukcije — ali govorim dovolj jasno? ‚Gibanje,‘ pravi, ‚je večno. Po tem takem je možno tudi večno gibalo ali perpetuum mobile; zakon, ki velja za vse vesoljstvo, ne trpi izjeme v poedinem primeru ...‘ Stojte, milostive, nikar ne hodite!»

Pristav Obloda je porabil priliko, da se izkaže viteza.

«Pardon, prosim,» se je vzrepenčil nad menoj, «ne bodite nevljudni, gospod Senica. Saj slišite: dame želijo!» Tako govoreč me je strogo prebadal z očmi.

Nisem se zmenil zanj. Mislil sem le na to, kaj poreče ubogi Mlinar in kako mu bo pri duši, ako ga sredi božjega miru zaskoči ta rahtajoča in jaskajoča ženščad!

«Rotim vas, milostive,» sem poizkusil še enkrat. «Prvič: Mlinarja ni doma, peljal se je k zdravniku. Dopoldne so ga videli v Ljubljani.»

«Nič ne de,» me je zavrnila Kosirnica. «Oglasimo se toliko, da pozdravimo gospo, zanj pa oddamo posetnice. Naj ima veselje, ko se vrne.»

«Naj ima veselje,» se je pridružila Matilda.

Tedaj sem vrgel poslednji adut.

«Drugič,» sem dejal, «zdi se, da mu je soproga na porodu...»
Bedak, ki sem hotel gasiti s petrolejem!

«In tako sama!» so zavpile gospe. «Brez čutečega bitja v svoji bližini! Ne, potem je celo naša dolžnost» — in tako dalje! Ves roj je zvihral proti hiši.

Lasje so se mi naježili. Že sem gledal, kod naj izginem in kam. Še trenutek in vsi bodo videli mojo laž: perpetuum mobile je bil m o j izum, Mlinar je sedel v svoji sobi ter pušil lulo in vrla gospa Marica seveda ni ležala v porodni postelji — še tega bi ji trebalo! Tedajci pa je nebo poslalo rešitelja.

«Stojte, kaj pa sprejem?» je nenadoma vzkliknil gospod šolski nadzornik, ki je zaradi debelosti sopihal v zadnjem voju. «Za Boga! Ministra Paja Cincarmišković in Mustajbeg Bisagović se peljeta ob dvajsetih petdeset pet skozi našo postajo... Zdaj je četrtna dvajset, in mi smo še tu! Kaj pa sprejem, gospoda moja?»

Njegov vzklik je dosegel več od vseh mojih zarot. Armada našega vrlega ženstva je napravila sredi juriša levo v krog in se je z brezprimerno odločnostjo zapodila proti mestu. Profesorja, filozofijo, perpetuum mobile in porodnico, vse to je veter odnesel.

Toda skrivališče mojega znanca je bilo izdano. Vsemogočna javnost je ustavila oči na njem. In meni, ki sem s pobešeno glavo sledil družbi v mlačni večer, ni bilo pri duši nič dosti drugače nego Iškarijotu, ko je povedal Židom, da Kristus moli na vrtu getsemanskem...

Nisem ga mislil zaznamovati, Bog mi je priča, da ne!

II.

Sprejem ministrov je spravil vse iz tira. Omizja in damski krožki r-skega mesteca so modrovali več tednov samo o velikem dogodku. Zanimanje za profesorja Mlinarja je med tem zadremalo, čeprav je baje izumil perpetuum mobile in čeprav je bilo rečeno, da mu družica stoka v porodnih bolečinah. Še jaz, ki sem tisti večer trdno sklenil stopiti k njemu, da ga za časa posvarim, sem vsak dan odlašal svojo namero. Ko sem se naposled ujezil in zapovedal samemu sebi, da pojdem nepreklicno drugi dan, je preprečila novo izneverjenje brzojavka, ki me je pozvala k bratovi smrtni postelji.

Pogreb, žalovanje, zapuščinske skrbi in ostale dobrote, s katerimi nas obsipajo pokojniki po svojem odhodu, kakor bi hoteli znesti nad nami kaj vem kakšno neutemeljeno zavist — vse to se je vrstilo brez usmiljenja tik do konca mojih počitnic. Čeprav je bilo do R*** samo tri ure železniške vožnje, mi vendar ni ostalo časa, da bi se peljal k tamkajšnjim znancem po slovo. Rad ali nerad sem moral prepustiti Mlinarja usodi in sem odpotoval na svoje službeno mesto, ne da bi prej govoril z njim. A da povem res odkrito: ob tistih zmedah in preglavicah sem ga vobče nekam pozabil.

Pozen jesenski piš je že smukal poslednjo rumen s premraženih dreves in jaz sem bil zdavnaj preko glave zarit v uradne posle, ko dobim nekega jutra pismo iz R***. Na prvi pogled sem spoznal izmučeno in raztrgano Mlinarjevo pisavo. Njegova epistola je bila očitvidno plod skrajno razdražene minute. Glasila se je takole:

«Lopov!

Kaj si mislil, ko si nahujskal name ves ta vsiljivi zverinjak? Ali si morda pričakoval, da bodo molčali? Zmotil si se: Cicigojka, gospa Kosirnica, budalasti Obloda in ostali so mi povedali sleherno besedico, ki je prišla iz tvojih širokih ust — da se ne izrazim bolj primerno!

Že to, da si jih opozoril name, je zločin; a ti si še lagal povrhu. Rekel si jim, da se ukvarjam z visoko filozofijo, da sem, z eno besedo, malo manj ko blazen in da sem izumil perpetuum mobile. Vse to je, kakor sam dobro veš, nesramna laž in brezsrčno norčevanje iz uboge utrujene pare. O tvoji podli kvanti na rovaš moje žene pa vobče ne govorim . . .

Le kaj si mislil? Kakšen je bil tvoj namen? Vedel si, da sem izmučen in naveličan kakor pes, ki bi ga podili štiri leta lačnega križem sveta; da potrebujem samote in oddiha! In da bi rad skrpucal tisti dve bedasti šolski knjigi, ko mi nihče ne da denarja za nič!

Ali morda nimam pravice do svojega miru? Ali nimam pravice do trohice zaslužka? Ali je mar greh, da nisva ne dedovala, ne sleparila, ne verižila, ne krala, ampak sva se vzela siromašna kakor dve miši? Ali mi zavidaš nekaj stolov in omar, ki bi jih rad postavil v svoj prazni brlog? Ali mi ne privoščiš obleke brez zaplat na komolcih in kolenih? Mar se bojiš, kanalja, da ne bi dobila Marica toplih copat za zimo in novega klobučka, beraškega klobučka, ki ji ga obetam že vsa tri leta, odkar jo imam?

Ako ti je do tega, vedi, da se je tvoj naklep obnesel. Ne stolov ne bo ne obleke, ne copat ne novega klobučka, zakaj tvoji zavezniki so neizbežni in brezobzirni kakor bolhe. Kadar so pri meni, lezem vase, otrovan po njihovi navzočnosti kakor ptič po srepnih zrenicah kače, ki ga hoče požreti; svet okoli mene in svet v meni se ruši. Kadar jih ni, si ponavljam, da morajo vsak trenutek priti; v tej gotovosti trepečem za svojo mizo in buljim v prazni papir in nastavljam uho, češ, kdaj privihrajo nadme, da zasmradijo moje uboge, trudne misli in razkradejo moj zlati čas. O kakem delu ni več niti govora...

Pobegnili bi. Tulili bi in mahal z rokami in bežali v skok čez drn in strn (tako, si mislim, beži človek pred divjimi zvermi, pred kugo, lakoto in vojno), če bi le vedel, kam. V teh časih, ko so celo grobovi preobljudeni in ga ni na vsem božjem svetu kamna, da bi nanj položil glavo! Edino, kar me čaka, je ta umazana, idijotska, vsak dan nova in vekomaj ista muka, in onkraj nje, kmalu ali pozneje, enkrat pa gotovo — pasji konec, ki ga že vidim pred seboj... Ali razumeš, kaj hočem reči s to besedo: v i d i m ga pred seboj?!

In zaradi ljudi, ki jim nimam ničesar povedati, pa da mi je živeti tisoč let! Zaradi ljudi, ki sami dobro čutijo, da ni med njimi in med menoj niti toliko sorodstva razen podobnosti z opico...

In si se celo predrznil obetati, da bom na vso moč vesel, ako pridejo k meni? Če bi ti oprostil vse ostalo, za to cinično nesramnost bi te pretepel s palico!

Kaj sem zagrešil? Le kaj sem vam storil, svojat? Za kateri zločin ste me obsodili, da mi ne daste živeti v miru?

Ali veš, da pijem žganje? Da se pijan zaletavam z glavo v zid in vlačim ženo za lase, ker ne morem več gledati v njenih očeh tistega nemega strahu pred bodočnostjo in solznega koprnenja po stolih in omarah, po copatah in klobučku in kaki oblecki, da bi se nesrečnica upala med ljudi? ... Bodi ponosen na svojo zaslugo!

Le s čim sem se pregrešil, Bože ti moj?

Mlinar.»

To neobičajno pismo me je osupilo, ujezilo in tudi vznemirilo. Kdo bi si mislil, da bo ostalo zanimanje za profesorja vzlic sprejemu ministrov tako živo in burno? Kdo bi slutil, da ga utegne pripraviti v toli neizmeren obup? Duševno stanje, ki je kričalo iz sleherne vrstice, ni bilo več nekdanja Mlinarjeva utrujenost in nestrpnost; bilo je skrajna, ob blaznost meječa nevrastenija,

popolna iznemoglost volje, ki se je tešila s psovanjem, očitki in klavrnim razmazovanjem svojih nesreč. Vse to po nekaj mesecih zdravega in dobrodejnega življenja? Ko sem štirinajst dni pred tistim večerom govoril s profesorjem, se mi je zdel skoro bolj čil od mene samega, poln upanja in vračajočega se zdravja; njegov notranji razkroj tedaj ni mogel nastati sam ob sebi, ampak je moral biti posledica vnanjih nadlog. Prav nič nisem dvomil, da se okoli nesrečneža res gode stvari, ki daleko presegajo ustanovljeno mero malomestnega neprilichja.

Iz pisma sem tudi posnel, da so se profesorjevi mučitelji izgovorili name, češ, «oprostitite, tako in tako, Senica je rekel, pa smo prišli pogledat, ali je res...» Zlagali so se celo, da sem obetal, kako nepopisno jih bo vesel! Jaz, ki sem tisti večer na vse kriplje delal, da bi ga očuval šibe božje! V tej grdobiji sem na prvi mah spoznal Oblodo. Kaj si ne bi izmišljal, kaj ne bi lagal: «saj vidite, dame želiyo!...»

Nesrečnež, ki sede nanj tak roj nadležnih muh, pač res lahko izgubi potrpljenje in zdravo pomet, tudi ako ni že itak profesor logike in klasični filolog. Moj znanec se mi je zasmilil v dno srca: sočutje z njim, nekaj pa tudi ogorčenje nad zlorabo mojega imena mi nista dali miru, dokler mu nisem odpisal.

Razložil sem mu vse po pravici in jasno dokazal svojo nedolžnost. «Saj me vendar poznaš, da bi te hudiman; lahko bi uganil, da ne morem biti vedoma kriv in da jih nisem izpodbujal, ampak narobe...» Zastran r-ske gospode sem si temeljito olajšal srce. Oglodal sem jih do belih koščic in dal Mlinarju svojo pismo častno besedo, da bi v takem položaju še lipov bog skočil iz kože. Samopašnosti pristava Oblode in njegovih kokošk je bilo vsekako treba napraviti konec; ne daj Bože, da bi se tak steber slovenske humanistike majal po njihovi krivdi. Narod, ki nestrpno čaka njegovih del, mu kliče: Bodi trd, neizprosen, mož jeklen, in pokaži vsiljivim gostom vrata!

Z velikim samozadovoljstvom sem nesel pismo na pošto. Ko pa sem šel zvečer ob reki na izprehod in je hlad žuboreče vode umiril mojo razigranost, sem jel ogledovati svoje ravnanje tudi z drugih, premisleka vrednih strani. Marsikaj važnega mi je prišlo na um; razlogi, da naj ne vtikam prstov pregloboko v to kočljivo stvar, so vstajali pred menoj kakor nenadna, poražajoča odkritja.

Pri svojih znankah in znancih v R*** sem moral biti že itak črno zapisan, odkar so se uverili, da sta Mlinarjev perpetuum mobile in porod njegove žene samo bajki, s katerima sem jih hotel

odvrniti od nenapovedanega poseta. In zdaj naj jim profesor za-brusi, da sem jih celo postavil na laž? In naj jim v svoji nepre-računljivosti pomoli pod nos pisanje, v katerem jih zmerjam in se norčujem iz njih? Kakšen bo moj sprejem, kadar pridem spet na počitnice!

Kurji pot me je polival. Spomnil sem se Matilde, rdečelase in bokate nečakinje gospe Kosirnice, katero sem zaradi njenih dve sto tisoč dote malone že prepričal, da je najzaljša vseh kra-sotic... Pomislil sem, da ve Cicigojkin brat istorijo, ki bi mi utegnila preteto škoditi, ako bi se po nesreči raznesla med ljudi. Daljni bratranec njenega moža je bil v službi moj starejšina, svak njenega tasta vplivna «ličnost» v ministrstvu. Še zoprnemu Oblodi se nisem smel zameriti, dokler je bilo kaj upanja, da me podpre pri nekem važnem poslu. Z eno besedo: profesor Mlinar je bil zame vendarle nekam postranska oseba v tej komediji...

In tako sem mu brž napisal drugo pismo, v katerem sem ga milo prosil, naj se za Boga ne sklicuje name in naj me ne omeni živi duši; tudi mojega nasveta naj rajši ne izpolni preveč do-slovno, da ne spravi sebe in mene v krivo luč...

Čez teden dni sem imel odgovor:

«Bodi brez skrbi! Ne bom se izgovarjal nate; bilo bi bob v steno kakor vse. Tudi vrata sem jim že davno pokazal, le žali-bog da niso šli, ampak so proglasili moje razsajanje za čudaštvo našega originala! Prepozno je, dragi. Mreža, v kateri bream, ne pozna usmiljenja. Oglasi se, kadar prideš; videl boš blaznico na svoje lastne oči. — Tvoj Mlinar.»

«Bog bodi zahvaljen!» sem se oddahnil. «Človek, kateremu gre za kožo, grize okoli sebe in se bori do zadnjega, ne pa da bi mislil: 'prepozno'... Mlinar je v prvem pismu očitvidno zelo pretiraval.»

Odslej mi ni pisal ničesar več, ne očitkov ne tožbá. Vesti iz R*** so mi dohajale zelo redko; še tiste, ki sem jih dobil, so ali vobče molčale o profesorju, ali pa so poročale, da tamkajšnja družba veliko občuje z njim in da se vsi skupaj sijajno zabavajo. Meneč, da je stvar po tem takem v najlepšem redu, sem se iznova vdal službenim poslom in svojemu gostilniškemu omizju, na Mli-narja pa sem mislil toliko kakor na vse druge odsotne ljudi.

Kadar sem vzlic temu z duhom ugledal beli domek na gozdu jasi, sem videl profesorja nekam zabrisano, tem živeje pa njegovo ženo. Prikupno dekle je bila v minulih časih in nič kaj žal mi ni bilo sladkih besed, ki sem jih takrat zaman potrosil, da bi jo zvabil na svojo stran. Slikal sem si jo, kako zdaj sameva z bolnim,

sitnim možem in hujša ob svoji siromašni mizi. Misel, da so postale tople copate in nov klobuček nedosegljivi blagri, o katerih se gospa Marica niti glasno sanjariti ne upa, je bila zame tako gorostasna, da ji nikoli nisem mogel slediti do dna...

III.

Minila je zima, minila pomlad; vrnilo se je poletje in z njim moj počitniški dopust. Mestece R*** s svojimi zaspanimi ulicami, svojo mično lego in svojo dehtečo gozdnato okolico se je iznova začrtalo na obzorju mojih hrepenenj, samo da ne več tako vedro in brezskrbno kakor lani. Ne le, da mi je bilo nerodno zastran r-skih dam in njihovih kavalirjev, ki sem jih s svojimi izmislicami o Mlinarju potegnil za nos, in da sem se sramoval njega samega, ker me je smel po pravici smatrati za bojazljivca: bolj od vseh strani me je morila slutnja, da me čakajo zaradi profesorja nove, še hujše neprilike. In tako sem zatezal jermene na svojem kovčegu z dokaj pisanimi občutki.

Nu, že prvi dan bivanja v R*** mi je pokazal, da so bile moje skrbi vsaj v enem pogledu pretirane. Družba, s katero sem lani občeval, se je razveselila mojega prihoda, kakor se razveseli malomestni svet vsakega novega prirastka, stoječa voda vsake kapljice sveže vode. Sprejeli so me v svojo sredo, kakor da se vobče še nismo razstali. In moje lanjske bajke o Mlinarju? Da, bile so duhovita šala, res imeniten dovtip; še zdaj so se jim smejali!

Sedeli smo v gostilni pri «Kranjskem cesarju». Nečakinja gospe Kosirnice me je gledala izpod rusih obrvi hrepeneče kakor pred letom dni. Vitez Obloda, ki je postal med tem sodnik, me je pravkar milostno pohvalil, da umem lagati kakor kak cirkuški artist. Ha, ha, perpetuum mobile! Ha, ha, filozofija in porod in ostalo! Vsi prisotni so udarili v kar najprisrčnejši grohot in posoda duhovna se je napolnila, da nihče ni vedel kdaj.

Razgovor se je ustavil pri profesorju, čisto po moji želji. Drobna gospa Cicigojeva je vsa gorela zanj.

«Krasen človek!» je vzklikala, živahno mahaje z ročicami. «Duhovit, naobražen človek, z eno besedo, bistra glava! Čudak pa tak, da mu z lučjo ne najdete enakega.»

«Izjemen značaj, kaj hočemo,» je razsodil Obloda. «Ti ljudje imajo zmerom svoje posebnosti. Od njih se ne smete nadejati uglajenih manir. Odkod naj bi jih imeli, ko si štejejo v veliko čast, da ne samo ne iščejo plemenite ženske družbe, ampak jo uprav omalovažujejo!»

To rekši je dostojanstveno pogledal okoli sebe, češ: hvala Bogu, da nisem tak kakor tisti cestinar...

«Nu, nu,» se je oglasila blaga gospa Kosirnica, «omalovažujejo je huda beseda. Jaz bi dejala, da jo uživajo po svoje.»

«Po svoje pa, po svoje,» je sladko pripomnila Matilda. «Skromni so kar se da. Profesor je ves nesrečen, ker se zanima zanj toliko uglednih ljudi. Brani se, namestu da bi pokazal veselje. Jelite, tetka?»

«In kako se brani!» je zabrbljala gospa Cicigojeva, še preden je Matilda umolknila. «Kdor ga ne bi poznal, bi mislil, da je sirov. Česa, vprašam, česa za vseh tri sto vragov iščejo pri meni te avše?» ga je oponesla. «Ali nimate nič otrok, pohajkovala pohajkovalasta? Nič dedcev doma, da bi jim krpale nogavice? Moja ima robote, da se ji nos iz nje ne vidi, ve pa ne veste s svojim židanim časom drugam kakor meni siromaku na grbo. Ali vas bom res moral znositi pred vrata? Mir hočem imeti, sakrament!» V občo radost je udarila z drobno peščico po mizi.

«Priljudnost starega kranjskega kova,» se je zmrdnil sodnik, izkušaje dati svojemu obličju kar najbolj sodoben francoski izraz.

«Takšni, vidite, so njegovi sprejemi,» je nadaljevala gospa Cicigojeva. «Tuj človek bi se ga res ustrašil in bi jo odkuril na vrat na nos! A baš ob tem se je razživel, prav to ga drami iz njegove pobitosti. Kadar smo mi pri njem, vsaj dvigne glavo in zmerja.»

«In — kako mislite: na tihem je seveda ves zadovoljen, ker ima toliko družbe?» sem vprašal kar moči oprezno.

«Kaj ne bi bil!» je ostrmela. «Saj menda nismo kdorsibodi? On, to se ve, razodeva svoja čuvstva drugače od nas vsakdanjih ljudi. Nič redkega ni na primer, da trešči kaj ob tla ali v zid. Časih si puli lase, grize se v pesti in brlizga kakor razjarjena veverica. A to so pač ostanki njegove prejšnje bolezni.»

«Po tem takem se izkazuje, da moja lanjska istorija vendarle ni bila čisto bosa?» sem se namuznil vzlic tesnobi, ki me je zgrabila za srce.

«Izkazuje, izkazuje,» mi je pritrdila gospa Kosirnica. «Toda pameti mu je ostalo še dovolj za njegovo rabo. Inteligentni človek, je.»

«Grozno inteligenen,» je pritrdila nečakinja.

«Tedaj se rad pomenkuje z vami o višjih stvareh?»

«Mm, prav zelo rad ne. Oster jezik ima in njegovi odgovori so največkrat jako hudobni. A baš po tem se vidi, da je duhovit.»

«Strašno duhovit,» se je spet začul Matildin glas.

«Genijalnim ljudem je tudi težko zameriti; menda imajo že od nekdanj pravico, da zinejo povsodi vse, kar jim pride na um. Navadili smo se ga. In pa lepo je pri njem: ta gozd, ta sveži zrak in to ptičje petje — z eno besedo, priroda. Krasno!»

«Čudovito!» je vzdihnila nečakinja iz globine deviških prs.

«Divno! Poetično!» je izjavil Obloda z uslužno vznesenostjo.

«Imenitno,» je zamomljala debela, starikava gospa, ki je vse dotlej molče obirala kurje bedro. «Res lepo. In pa navadili smo se ga. Treh dni ne bi mogla prebiti, ne da bi stopila k Mlinarjevim. Izprehodiš se, tam pa sedeš na klop pred hišo ... mizo smo si tudi napravili ...»

«Mizo ste si tudi napravili!» sem zaječal.

«Kakopak!» se je pohvalila Cicigojka. «Gospod sodnik je lastnoročno zabijal kole.» Tako govoreč ga je poljubila z očmi.

«... in vzameš iz pompadurice košček piškice ali pečenkice,» je nadaljevala debela gospa, «in se nazabavaš in pogostiš na svežem zraku. Domov grede pa navadno zavijemo k 'Staremu soldatu'.»

«Dobra kaplja se prileže na zavest, da si opravil dobro delo,» je rekel gospod nadzornik.

Tedaj sem se osokolil.

«Oprostite,» sem izpregovoril, obračaje se h Kosirnici, gospe Cicigojevi in sodniku kot vrhuncem družbe, «oprostite, nekaj bi me zanimalo ... Se pravi, dame so prej omenile, da jih profesor velikokrat zmerja kakor Čič. Iz vaših besed sem nadalje posnel, da hodite k njemu zelo marljivo ... da ste si napravili pred njegovimi vrati mizo ... z eno besedo, da ste pri njem kakor doma.»

«Gotovo da, gotovo da,» so mi segali v besedo.

«Rekli ste tudi, da ima hudoben jezik in vam daje — če smem tako razumeti — zafrkljive odgovore, kadar napeljete pomene na višje stvari. Drugače se vdaja potrnosti. Jelite?»

«Kdo ve, nemara pa filozofira?» je dejal Obloda, kakor bi otresel pepel s cigarete. «Oh, vse to je vendar zelo nevažno. Mar ne, milostive?»

Vztrajal sem.

«Ne morem si čisto utajiti,» sem nadaljeval, «da bi taka in enaka dejstva ... v kakem drugem podobnem primeru ... dopuščala razne zaključke ... Človek bi se na primer vprašal, ali ni profesorjeva nasajenost morda povsem iskrena? Ali ni njegovo obregovanje, zmerjanje in zafrkovanje prebito resno mišljeno? Vrag si ga vedi! Kaj če bi bilo to, kar smatrate ve, cenjene dame,

in vi, gospod sodnik, za originalnost, za čudaštvo in razbrzdanost izrednega človeka — če bi bilo vse to samo izraz skrajne, obupne nestrpnosti?»

«Pardon!» je patetično vzrojil Obloda. «Nasproti damam je taka možnost pač menda izključena.»

«Z moje strani vsekako,» sem dejal. «Toda recimo... nu, Mlinar je bil nekdanj delaven človek, plodovit v svoji stroki. Pisal je. Kdo ve, nemara ga tišči tudi zdaj kako delo. Lahko da se res togoti na vas; lahko da vas zmerja in podi zato, ker vaša vsakdanja prisotnost morda ne vpliva nanj samo blagodejno, ampak ga tudi ovira v njegovem snovanju.»

«Nemogoče!» Sodnik je ošabno zamahnil s kosmato roko. «Ali mar ne veste, prijatelj, da nežna bližina ženskih bitij izpodbuja talent k ustvarjanju? In če bi ga tudi ovirala: kadar je treba ugoditi damam, žrtvuje plemenit človek vse. Prav ta zavest je njegovo plačilo.»

«Vrlo, gospod sodnik!» Gospa Cicigojeva se je hvaležno nagnila k njemu. «Ne, ne, profesor niti ne misli na kako pisanje. Narobe! Zmešalo bi se mu, da nima nas.»

«Nikoli ga nismo našli pri kakem delu,» je potrdila Kosirnica. «Samo prvi dan, potlej nikoli več.»

To sem ji rad verjel!

«Ali tava po hosti ali pa sloni za mizo in pobeša glavo,» je rekel nekdo. «Čuden človek.»

«Ali pa sloni za mizo in pobeša glavo,» se je ljubko začul odmev iz Matildinih ust. «Čuden človek. Zmešalo bi se mu, da nima nas.»

Ubogi Mlinar! Živo sem čutil, da bi na njegovem mestu še marsikdo drugi klonil z glavo in uhajal v gozd...

«Zmešalo bi se mu?» sem ponovil ubito. «In če je to njegova pravica?»

«Njegova pravica?» je ostrmela gospa Cicigojeva. «Kako mislite?»

«Če je njegova pravica, da se mu zmeša... Če bi, na primer, koprnel po tem tako strastno in vroče, da bi bilo vsako odvrčanje smrten greh?»

«Oh, pravi orakelj ste nocoj,» sem jo dobil po nosu. «To so za nas pariške duhovitosti, kaj, gospod sodnik? Ne, ne, profesor je original.»

S temi besedami je dvignila čašo do tankih ustnic in omočila jeziček v jeruzalemcu. Vsa družba je jela trkati. Bili so nepremagljivi!

«Kaj pa — dovolite — kaj pa njegova žena?» mi je zdajci prišlo na um.

Nihče me ni več poslušal.

*

Popito vino me je kuhalo vso noč in gonilo moje misli, vznemirjene po dojmih pravkar opisanega razgovora, tako neusmiljeno iz kota v kot možganov, da se niso oddahnile tik do jutra. Ali sem čul, kadar se mi je zdelo, da dvigam glavo in blodim z očmi po sobi? Ali sem spal, kadar me je obsipal vrvež dozdevno brezzmiselnih slik in predstav?

Živ krst mi ne bi verjel, če bi povedal vse, kar sem videl tisto noč. Komu, na primer, bi se zdelo mogoče, da je igral za vsem, za slikami in predstavami, skrivnosten živ ornament, ki se je neprestano prelival in z vrtoglavo brzino menjaval svoje šarene vzorce? Komu bi se zdelo mogoče, da je ta ornament vzlic svoji mučni nestalnosti vendarle ohranjal nekakšno ogrodje monumentalnih, baš monumentalnih črt, ki so ostale ves čas enake in v katerih je bila (tudi to še pomnim) simbolično izražena vsa bebastva samopašnost r-ske gospode?

Iz zloveščega ornamenta je včasi kavsnil vijoličasti, z mnogoštevilnimi mozolji okrašeni nos prelepe Matilde, pobesil se name in obvisel tik pred mojimi ustnicami, kakor bi moledoval za poljub... Vsak trenutek sem slišal in videl profesorja: brlizgal je, cvilil in besno skakal od tal, puleč si lase v paroksizmu obupa. Slišal in videl sem tudi goste, ki so z grohotom in vriščem plesali okoli Mlinarja nekakšno steničje kolo. Vsem skupaj je zapovedoval sodnik Obloda; na vzvišenem prostoru, odet v ceremonijarski ornat, je udarjal s kazalcem takt in komandiral zdaj profesorja zdaj ostale... Pošastni ples se je večkrat nenadoma zmešal in razletel; v takih trenutkih mi je profesor izginil izpred oči, glede na vse druge pa me je prevzel občutek, kakor da te pojave niso človeške osebe, ampak jata črnih, belih, rjavih in grahastih kur, ki z našopirjenimi zadki obkrožajo petelina, petelin pa kukurika v svoji slavi in strelja po njih z očmi, prav kakor bi izbiral, katero naj odlikuje. In čudno: naj so bile pute še tako putaste in petelin še tako krivoper, venomer se mi je bledlo, da vidim istočasno in na istem kraju kakor njegovo desno kreljut, njegov greben in njegov kljun — kocinasti prst, veličastno plešo in dostojanstveno lice sodnika Oblode...

(Konec prihodnjič.)

Vladimir Levstik / Oblodovci

(Konec)

IV.

Ko sem drugi dan razmišljal o prividih minule noči, me je zdajci obsedlo, da morajo imeti kak višji pomen. «Usoda me kliče na pozorišče,» sem si dejal; «z nestrpnostjo čaka, kdaj zaigram svojo vlogo.» Čim bolj se je utrjevala v meni ta misel, tem bolj mi je bilo jasno, da ima usoda prav, ko me hoče naglo rešiti vseh zoprnih negotovosti in morečih pričakovanj. Mudilo se je nastopiti!

Takoj po kosilu sem se ukral iz mesta v gozd in sem krenil po tisti bližnjici, ki je vodila najbolj naravnost v Mlinarjevo samoto.

Vsa pot mi je bila nepretrgan spored presenečenj. Kako pozabljene, zanemarjene in razorane so bile te stezice, ko sem lani hodil po njih! Zdaj nisem videl nikjer ne mlak ne trave. Vse je bilo otrebljeno, vse zaravnano, vse posuto kakor v parku; očem se je skoro tožilo po kolotečinah bivših dni. Koderkoli je gledala žolta ilovica izpod rečnega proda, so se poznali v njej sledovi človeških stopinj, odtiski drobcenih damskih petá in šiljastih gospodskih črevljev, ne morda kakih drvarskih klobuštral! In ves čas, od mesta do profesorjevega zatišja, so me pozdravljali osipki napredujoče civilizacije: konci smotk in cigaret, razmetani tako na gosto, da je bilo nemogoče izgrešiti pot. Sveži pljuski oljnate barve, ki sem jih opažal na deblih bukev in smrek, so bili spričo tega zelo nepotrebni. Tik pred izhodom na ravnico sem došel motovilastega dečaka, ki je izvrševal to žigosanje prirode.

«Kdo ti je naročil?» sem ga vprašal dokaj osorno.

«Olepševalno društvo,» je zagodrnjal skrunilec.

«Olepševalno društvo? Kam bo pot?»

«Kam drugam kakor v ‚Mirni dol‘! Vidi se, da niste tukajšnji.» Pomilovalno je ošinil mojo nevednost z očmi. «Ali res ne veste, kje je ‚Mirni dol‘?» — «Ne vem. Kje je?»

«Okoli hiše tamle na jasi. Stopite še petkrat pa jo boste videli. Divji profesor stanuje v njej, tisti, ki je iznašel perpetomobil. On nori, gospoda iz mesta pa gledajo, kako ga trka luna. Vsako popoldne pridejo k njemu na izlet; zato so sklenili, da mora biti pot markirana.»

«V ‚Mirni dol‘! Povrhu brezčutnosti še norčevanje! Ali je res ni bilo meje za r-ske ljudi? Ali se je svet na glavo postavil v tem letu dni, ki sem ga prespal med uradnimi spisi?»

Čuteč, kako me nevidno obletavajo pošasti sinočnjih sanj, sem stopil iz gozda na ravnico. Tudi ta je bila izpremenjena. Bujna trava je bila pohojena, steza posejana z ogorki; leni veter je valil pred seboj papirje, v kakršne zavijajo salamo in sir. Zrak je bil gost od nečesa morečega. Dušilo me je, kakor da čutim parfum gospe Cicigojeve, in v glavi mi je šumelo, kakor da slišim od nekod sodnikov naduti glas...

Čudno potrť sem se bližal hiši. In res: ob prisolnčni strani, tik pod okni profesorjeve sobe, je stala na zabitih kolih miza z dvojico klopi, do odurnosti enaka mizam, kakršne vidimo po gostilniških vrtovih. Ogorkov je ležalo tod brez števila, še več pa telečjih rebrc in kurjih koščic, ki so se kupoma belile v izpregaženi travi.

«Mlinar jih gotovo ni obiral...» Tako misleč sem nastavil uho. Zelo tiho se mi je zdelo vse, prihuljeno kakor v jarku pred naskokom. Le kedaj pa kedaj se je začul iz sobe jezen stok in zadaj po kuhinji so tiho smukali ženski koraki. Zavil sem tja, da bi vstopil z dvorišča. Na pragu je slonela metla, ki sem jo prepozno opazil; toliko da sem se ujel za podboj. Ob mojem ropotu je preletel hišo val panične groze.

«Že gredo!» je pridušeno zaihtelo v kuhinji. Nekakšen krožnik se je razbil na opečnatih tleh in droban cepet jo je skokoma ucvrl proti Mlinarjevi sobi. «Skrij se, Ivan, že spet gredo!...»

V sobi se je odzvalo srdito rentaćenje, prevraćanje stolov in nefilozofsko preklinjanje, ki ga ne morem ponavljati; kmalu nato so odletela profesorjeva vrata in moj nesrečni znanec je planil v vežo s klobukom in palico v rokah. Toda kakšen! Tak, da ga skoro ne bi spoznal: kosmat, nepočesan, brez ovratnika, v odvezanih črevljih in raztrgani obleki, živa podoba brezupne zanemarjenosti je stal pred menoj. Njegov obraz je bil blede, oči vdrte in kalne, ustnice skrčene v tako klavrni togoti, da bi se ji človek na glas zagrohotal, ako ne bi bila obenem izraz skrajne, brezzaščitne bede.

«Pol ure po kosilu!» je vreščal, bulječ okoli sebe, kakor da me ne vidi. «Bog bodi zahvaljen! Vendar so našli urico, ki mi je še niso zagrenili! Žrtvovali so se, plemenite duše, in so prišli na poslednjo kapljo moje krvi... Oh! Oh!» je zavil kakor volk, grabeč se za razmršeno glavo. «Nu prav, le naj! Kje ste, drhal? Bliže, budala, ki ne razumete kranjske besede! Noter, avše, izvolite, strašila, moj dom je vaša beznica... S čim naj vam postrežem, pa res ne vem. Ali niste že vzeli vsega? Moje delo ste pohodili, mojo pamet ugonobili, v moj kruh ste brisali svoje po-

stopaške pete; česa še hočete od mene? ... Kaj naj vam dam? Krvi nimam več, v mojih žilah se pretaka voda s špiritom. Možgane ste izdolbli, ali so zdaj jetra na vrsti? Pljuča? Srce? Ali bi vas zanimala čreva? ... Izvolite, nasitite se! ...»

Čim bolj mu je usihal glas, tem besneje so delale roke; klatile so po zraku, bobnale po razgaljenih prsih in greble po životu, kakor bi res hotele zmetati drob iz telesa.

«Mlinar,» sem vzkliknil, «za Boga! Mlinar, ali me ne poznaš?»

Tisti mah je pogledala izza profesorjevih pleč rjavolasa glavnica njegove žene. Joj, kako je shujšala od lanjskih počitnic in kako zelo jo je izpremenila skrb! Ko me je uzrla, je zagorela do sencev; čutil sem, da se sramuje soprogovega divjanja in sive bede, ki je strmela vame z vseh strani.

«Mlinar,» sem ponovil, «ali ne vidiš, kdo sem? Senica sem. Glej, gospa Marica me je že spoznala.»

Toda Mlinar še ni izbruhal vsega.

«Dovolj!» je kriknil s penastimi usti, ves slep in gluha. «Dovolj je tega! Leto dni sem čakal vašega usmiljenja — ni ga bilo! Zdaj ne morem več. Dovolj je. Človek ni mačka, da bi se igrali z njim... Ne morem več, mera je polna! Še danes napravim konec — konec — konec! ...»

Obenem s tem krikom pa je navel oči ter jih nejeverno zapičil vame. Omahnil je, stopil bliže in zdajci zaihtel na mojih prsih.

«Senica! Stari malopridnež Senica... Taka mi prede, vidiš, da sem te vesel od srca!» — je hlupal, vzneseno mlaskaje z usti po mojem obrazu.

Ta nenadna pristrčnost se mi je zdela enako sumljiva kakor tik poprej njegov krik in vrišč, da niti ne omenim besed, s katerimi je napovedal bližnji konec. Mojo osuplost je še povečal strah, ki sem ga čital v očeh njegove žene.

«Pa ne da bi morda res —?!» mi je šinilo po možganih.

Gospa Marica mi je vzela palico in klobuk.

«Kam sedemo, Ivan?» se je boječe obrnila k možu. «Ali ne bi kar pred hišo?»

To nedolžno vprašanje je zadoščalo, da je profesorju iznova udarila kri v glavo.

«Ne!» je zarjul cepetaje z nogami. «Za njihovo mizo moj gost ne bo sedel! V sobo! Ako mu je preslaba, naj se pobere, odkoder je prišel!»

Stopili smo v sobo. Pogled po njej me je živo domislil omar in stolov, o katerih je tarnal v svojem pismu. Bila je gola kakor grobnica. Kupi knjig so se valjali po tleh; na črvivi mizi, ki je

služila Mlinarju za pisanje, so gledali prazni papirji izpod debele plasti prahu. Ves prostor je izražal težko duševno stanje človeka, ki se je zdavnaj odtujil svojemu delu. Gospa Marica se je opravičila, da ji soprog brani pospravljati.

«Še tega bi trebalo!» je zarenčal profesor. «Ali boš pospravljala tudi jamo, v kateri bom gnil?» je dodal s čudnim glasom, primikaje mi enega izmed dveh polomljenih stolov. Sam se je spustil na drugega, toda le za trenutek.

«S čim mu postrežeš, Mara?» se je hlastno obrnil k ženi. «Kave ni več pri hiši, praviš? Nu, kaj mečkaš, saj ni sodomski greh, da je ni. Mučenica!... Tak kave ni. Hm, morda se najde požirek žganja.» Z okornimi, drsajočimi koraki je odhitel iz sobe, ne meneč se za moje ugovore.

«Kaj pravite?» so me vprašale žalostne oči gospe Marice, ko sva ostala sama.

«Zelo vas pomilujem,» sem odgovoril na glas. «V dno duše mi vas je žal.»

Nekam trpko je mahnila z roko, češ: kdo govori o meni!

«Kakšen se vam zdi?» je rekla tiho. Strah pred odgovorom je trepetal v vsakem zvoku njenega glasu.

«Kaj bi dejal?» sem se motal v zadregi. «Ne čisto tako zdrav kakor lani...»

«Kako ste prizanesljivi! Veliko slabši je. Odkar nima miru, ne zmore nobenega dela; še čita ne več. Neprestano se razburja, vsak trenutek se utogoti... O, če bi vam mogla povedati vse! Lani sva upala, da se čez nekaj mesecev vrne v službo. In zdaj so ga upokojili...»

«Upokojili!» sem se prestrašil. «Kako, zakaj?»

Brezupno je skomizgnila z rameni.

«Sodnik in njegova družba so ga menda razvpili po Ljubljani, da je neozdravljiv... Pred tremi tedni je prišla upokojitev.» Zastrmela se je skozi okno in senca mrke bodočnosti ji je legla na ves obraz. «Edina pomoč,» je vzdihnila čez minuto, odgovarjaje na vprašanje, ki ga nisem zadal, «edina rešitev zanj bi bil takojšnji beg iz tega nesrečnega kraja: beg v zdravilišče, ako bi imel vsaj tamkaj mir pred ljudmi. Toda s čim? Svojih knjig ne more napisati; s tem je propal poslednji up. Siromaka sva. Še bogatih prijateljev nimava, da bi jih prosila...»

Njen pogled se je vrnil k meni, žareč od jalovega očitka, ki je najhujša bol takih grenkih minut:

«Zakaj nisi bogat! Da imaš milijon, na golih kolenih bi te prosila za tisto pest tisočakov. Vrgel bi jih predme in Ivan bi bil otef! In moja sreča bi še sijala kedaj na tem svetu...»

Bilo je kakor blazna prošnja: stori čudež in pomagaj! A že je ugasnilo. Težke solze so curkoma planile iz njenih oči.

«Vse je izgubljeno!» je zaplakala, krčevito pritiskaje roke na obraz. «Rešitve ni več in vse je izgubljeno... Saj ga vidite, kakšen je! Ali ste slišali, kaj obeta? ‚Konec!‘ — to besedo ponavlja že teden dni. Nekaj strašnega se pripravlja v njegovi glavi. Bojim se, tako silno se bojim...»

O, kakšna brezdna so zevala pred mojim duhom, ko sem poslušal te bedne besede!

Toda nesrečnica je zdajci odskočila v stransko sobico. Iz veže je vstopil profesor, držeč v rokah steklenico, v kateri je pljusovalo nekaj zelenega...

V.

«Na, pij,» je dejal, nalivaje kozarec; iz ust mu je dišalo po žganju. «Boljšega nimam. Ne boš?» To rekši je zvrnil sam, ne da bi čakal mojega odgovora. Ko je postavil kozarec na mizo, sem videl, da mu roka trepeče. Ali se je mar dotorej zapil?

«Eh, tako je, Senica, vidiš,» je zamrmral po kratkem, mučnem premolku. «In to, kar ti vidiš, še davno ni... Ne, ne! je vzrojil sredi stavka, zavračaje ugovor, ki mi bogme ni bil na umu. «Ni res! Ni res, da bi govorila iz mene bolezen. Ni res, da bi valil krivdo na nedolžne ljudi! Ti ne veš, ti ne veš...»

Pritiskal si je pesti na prsi, kakor bi hotel izžeti iz njih dovolj vseobjemno besedo.

«Ubožec!» sem vzkliknil od srca. «Daj, povej mi vse. Vidim, da se gode vnebovpijoče stvari.»

«Če bi bile samo vnebovpijoče!» je srdito nadaljeval profesor. «Žalibog so več od tega. Blazne so. Ali sem jaz ob pamet in se mi vse to blede, ali pa so Oblodovci hudobni norci in ves ta kraj ena sama strahovita blaznica... Takrat sem te preklinjal,» je povzel brez prehoda, «ker sem mislil, da si jih nalašč poslal. Zdaj vem, da bi se lotili vsakogar, kdor bi poizkušal živeti brez njih.»

«Lahko si mislim.»

«Ne moreš si misliti!» je vzròjil. «Ti si ravnodušen kakor klada in zdrav kakor bik, a kakšen sem jaz prišel v to nesrečno hišo? Tak, kakršnega me je izpljunila granatna jama: strt, ves iznemogel, ves ubog! Mara je bila poslednje, kar mi je ostalo iz moje zdrave prošlosti; prišla sva semkaj, da bi vsaj skupaj poginila,

ako se skupaj ne rešiva... Takrat je bilo še vse mogoče. Potreboval sem le miru, ničesar drugega ne. Miru za zdravilo, za poslednjo možno rešitev, Bože moj... Ako si moreš predstaviti, kako hlepi ranjenec v Sahari po kaplji hladne vode, tedaj veš, kako sem jaz koprnel po samoti. Tukaj sem jo našel in vse je bilo dobro, dokler me niso iztaknili. Moje misli so se urejale, volja se je vračala, jel sem pripravljati gradivo za svoje delo. Tisti dan, ko bi ga končal, bi šele mogla upati, da si kako urediva bodočnost.» je zamrmral s turobnim glasom. Ni mu bilo treba pripomniti, da je šel up po vodi!

«Žalibog je prej napočil dan, ko je prihrumela Oblodova vojska: on, Cicigojka, Kosirnica in še kakih petnajst ali dvajset glav. Streslo me je kakor tistega, ki sreča krvnika in zdajci okameni od groze, čeprav še ne more slutiti, da mu bo sekal glavo. Ves prepaden sem gledal te tujce, ki jih nihče ni klical v vas. Po kaj so prišli? Še prekmalu sem zvedel, po kaj! ‚Spoznati vas želimo, zabavali bi vas radi... Pokažite perpetuum mobile, gobezdajte z nami o višjih stvareh, razvedrite se, z eno besedo! Prežvekujte nam literaturo, naučite nas filozofije, izpovejte se, kako kihate in kašljate, razodenite, ali ljubite svojo ženo!‘ — in tako dalje... To je bilo dan potem, ko si ti odpotoval. Tisti dan, brate, mi je palo pero iz roke. Ko so odšli, ni bilo v moji glavi nobene misli več razen strahu, da se ne bi vrnili, prav kakor po turškem najezdu...»

Nalil si je nov kozarec pelinovca, izpil ga, mlasnil z ustnicami ter nadaljeval, vznemirjeno blodeč z očmi po kotih:

«In so se res vrnili... Prihajali so sleherni dan; še opravičevali so se, kadar kdo ni utegnil, češ, vem, da ste me pogrešili! Prvi čas sem se nekako zatajeval; omikan človek, saj veš, je nerad surov z ljudmi, dokler še veruje v čudež, ki naj bi mu pomagal... Toda Oblodovci so raznesli glas na vse strani, tako da so jela pritiskati tudi druga zijala. Hodili so me gledat kakor šimpanza v menežariji: ‚Ongá, spoznali bi vas radi.‘ — Zakaj, Krišč božji, sem vpraševal; kaj sem vam storil? — ‚Kar tako. Slišali smo, da ste izumili perpetuum mobile.‘ Ali pa celo: ‚Čuli smo, da ste blazni: kakor vidimo, imate še nekaj pameti. Potolažite se, saj bo bolje...‘ Take živine sem kajpak z vrati po nosu; a stvar se je razvedela in za vsakim je prilomastil naslednik, ki ga je mikalo poizkusiti, kako mečem ljudi čez prag. Naš človek, prijatelj, hrepeni po brei kakor jelen po bistri studenčnici; vse svoje življenje išče dobrotnika, ki bi mu jo dal, in če jo dobi, je dopolnjen misterij njegove duše!»

Udaril se je po glavi in škrtnil z zobmi. Poznalo se je, da govori s čedalje večjim gnevom; zato sem ga prosil, naj rajši prestane, ako ga ti spomini zelo razburjajo.

«Spomini?!» je zavpil. «Kako spomini! To niso spomini, ampak prokleta resničnost, ki jo boš videl še danes na svoje lastne oči. Ali ti mar preseda? O, le poslušaj do kraja; spoznaj, kaj me jaše in tepe, grize in vrta in žge! Poslušaj, čeprav ne vem, zakaj pripovedujem vse to človeku brez srca.»

Minuto nato se je spet umiril in nadaljeval s tisto čudno izpremenljivostjo razpoloženja, ki me je presenetila že od kraja:

«Vsako minuto sem si belil glavo, česa iščejo te stenice? Ali mar ne čutijo, da jih ljubim kakor črva v hruški? Da se ne spomnijo! Da ne izprevidijo! Prihajalo jih je toliko, da kljuge nisem videl od njihovih rok. Podili so me od mojih knjig, bezali me iz postelje, lovili me po gozdu; enkrat so me obkolili v treh skupinah, da ne bi odnesel petá... Groza me je obhajala, ko sem ugibal, kaj bo. Treba jih je bilo osvestiti. A kako? Kdor prvi dan ne najde prave besede, jo izreče kasneje tem bolj težko; šele obup mu razveže jezik, ko je zdavnaj prepozno... Jel sem jim po ovinkih dopovedovati, kako strašno se mi mudi z delom in kako neznansko me nateza vsaka nepotrebna družba ljudi. Kaj misliš, koliko je zaleglo? Niti na um jim ni prišlo, da bi utegnili biti o n i komu nepotrebni! Bili so, z eno besedo, moji angeli varuhi; sam Bog jih je poslal na svet, da bi me očeval podivjanja. In so prihajali še bolj vneto in so ostajali še delj. Kakor ščurki so se razlezli po mojem ubogem življenju!... Tedaj sem izpregovoril naravnost, obzirno, ali vendar. In kaj se je zgodilo? Vsa vojska je pritislila name, prav kakor kmečke babnice na bolnika, ako se brani soka iz konjskih fig, s katerim mu hočejo pregnati krče. ‚Zabave vam treba, razvedrilo vam bo pomagalo!‘ so vpili, čeprav sem s solzami v očeh prisegal, da nisem bolan in ne potrebujem ne zabave ne druge pomoči, ampak samo miru za delo in denarja za vsakdanji kruh. ‚Brez družbe človek propade, zanemari se, prestane si čistiti nohte; zmešalo bi se vam brez nas...‘ Vsegavedni Obloda je celo filozofsko utemeljeval neizogibnost mojega mučenja. ‚Osebnost,‘ pravi, ‚je vobče iluzija; profesor Mlinar je tako rekoč samo produkt svoje okolice in je ne sme zatajiti, ker bi postal tisti mah sam v sebi živ nezmisel‘ — tako nekako! In vendar jim nisem zamolčal ničesar, še tistega ne, kar sem ti pisal o ženinih copatah!»

«Mar bi mi dal govoriti do konca! Tistikrat, prav tistikrat sem jih zaporedoma spehál na dvorišče; tudi s palico sem jim grozil... Mara! Ali je res ali ni?»

Gospa Marica je pomolila objokano ličeece izza vrat.

«Ali sem jih pehál na dvorišče ali jih nisem? Ali sem jih hotel s palico ali ne?» je kričal profesor. «Govori!»

«Kakopak... Pehál si jih. S palico si jih hotel.»

«Nu, vidiš!» se je zmagoslavno obrnil k meni. «In kaj sem opravil? Ko so mi prinesli odpuščanje, me je gospod Obloda še posebej odvel za vogal in me je resno prosil, naj se v bodoče krotim, češ, vsi ljudje niso tako širokodušni. ‚Lahko bi vas kdo razvpil za opasnega,‘ je dejal, ‚za blaznega, kar bi bilo seveda pretirano; toda oblasti, saj razumete, so dolžne skrbeti za varnost prebivalstva...‘ Da, evo, take mi je klatil v brk. Kdo ga ne bi razumel!»

Soba se je vrtila okoli mene. «Ali je mogoče?» sem se vpraševal. «Ali se mu blede? Ali laže? Ali se res gode take gorostasnosti?» Pogledal sem ga. Njegov obraz je bil višnjev, oči so mu buljile iz jam, mišice okoli ust so drgetale; vse je izražalo stud do življenja, o katerem je pripovedoval.

«Vidiš,» je zaihtel, «tedaj sem obupal. Zapil sem se, pogubil sem ženo in sebe. Zdaj delajo čisto po svoji volji. Moje zavetje pred hrupom sveta so izpremenili v občo beznico. Drug vabi drugega na zabavo v moj dom; tu, glej, na mojem nosu prirejajo svoje sestanke. ‚Mili gostje,‘ kaj hočeš! ‚Dame želijo,‘ ‚milostive izvolijo,‘ saj poznaš prokletega Oblodo! Mojega zmerjanja niti več ne poslušajo. ‚Pa naj bo sam, čudak, ako se noče zabavati z nami!‘ Pod mojim oknom so si napravili mizo; nihče me ni vprašal, ali sme. Za to mizo sedé skoro sleherni dan in jedo in pijo, pijo in se smejejo, klobasajo in kvantajo in brijejo burke na moj rovaš... Postal sem javna last. Izletniki me odpravljajo kakor razgledno točko; domačini vodijo tujce tod mimo, da jim pokažejo prismojenega filozofa, ki živi v puščavi in se hrani s koreninicami... Uničili so me. Možgani so prazni, hrbtenica je zlomljena. Končan sem. Ko sem prejle vpil, sem začutil, da ne morem več... Ubili so me!» je ponovil. «A zakaj? Do česa jim je bilo, svojati?»

«Nesreča je pač,» sem izpregovoril, «nesreča je, da si človek svoje vrste. Veliko jih poznam, ki jih družba ne bi tako razburjala. Narobé...»

«Narobe ali ne!» je zarohnel profesor in dvignil pest nad mojo glavo. «Slovesno te vprašam: ali ima vsak človek pravico do svojih štirih sten?»

«Nu, da, ima jo...» sem zastokal prestrašeno.

«Ali ima pravico do samega sebe?»

«Menda jo ima.»

«Ali sme živeti v miru, ne da bi ga grizli Oblodovci?»

«Seveda sme.»

«Hvala Bogu, da sme. Če bi le tudi mogel!»

«Siromak!» Prijel sem ga za roko. «Treba bo najti izhod iz tega pekla.»

«Izhod!» se je zagrohotal. «Pokaži mi ga! Nu, kaj molčiš? Sam vidiš, da ni izhoda; in če ga ni, zakaj gobezdaš? Saj nisi Obloda.»

«Ali vendar, tako ni moči živeti... Blaznost je.»

«Prav praviš, da je blaznost; prav praviš, da ni moči živeti. Zato je tudi sklenjeno, kar je sklenjeno.»

«Kaj je sklenjeno, Mlinar?» sem se prestrašil. «Za Boga, kaj nameravaš?»

Profesor je stal vzravnan pred menoj, s kazalcem iztegnjenim, kakor bi hotel proglasiti važen nauk. Stopil sem k njemu in sem mu ostro pogledal v obraz. V njegovih očeh je igral otroško razposajen plamenček; njegove ustnice so se šobile v kurjo ritko, ki ni izražala ničesar razumnega več. Tedaj sem strahoma spoznal, da je resnično sklenjeno, kar je sklenjeno. Le kaj, za Boga, kaj? To je bilo vprašanje...

«Maščevati se hoče!» mi je blisnilo po možganih kakor utrinek v temi.

Preden pa sem utegnil dotehtati svojo misel, se je začulo skozi okno žlubodranje in jaskanje r-ske gospode. Prihajali so...

Mlinar se je mahoma izpremenil. Zamrl je kakor od strahu in debel pot mu je orosil čelo.

«Oblodovci!» je zaječal. «Beži k njim, Senica, zadrži jih kako, da ostanejo zunaj... Stori mi to, za pet krvavih ran!»

Planil sem jim naproti. V veži sem ujel gospo Marico za komolec.

«Ali ima profesor samokres?» sem šepnil hlastno.

«Ne... Spomladi ga je prodal. Zakaj vprašate?» V grozi je sklenila roke. «O, Jezus!»

«Dolg kuhinjski nož? Sekiro, kladivo? Skrijte vse, kar je takega: namenil se je, da jih pobije.»

Ubožica se je naslonila na zid, ki je bil v tem trenutku manj bel od njenega lica.

«Zvezati ga ne moreva,» sem dejal, «zapreti tudi ne. Ostanite pri njem in udržite, pregovorite ga, ako morete. Jaz bom pazil pri gostih; gledal bom, da jih kmalu odpravim.»

«Kmalu?» je zamrmrala, opotekaje se proti sobi. «Kaj veste vi, kaj pomeni ,kmalu' pri teh ljudeh!»

VI.

Glušee vpitje ženskih in moških glasov, grohot, vrišč, smeh, eviljenje in hihitanje, prhanje, ropot, prerivanje, stokanje klopi pod mogočnimi sedali, z eno besedo, ves orkester doraslega zverinjaka s cirkusom vred se je začel tisti mah v neposredni bližini in me je zvabil na hišni prag.

Moji ljubeznivi znanci so se razporejali okoli mize. Glej, tam je bila veličastna Kosirnica, tam gibka gospa Cicigojeva, tam zala Matilda, ki me je pozdravljala s hrepenečim streljanjem svojih lisičjih oči; bila je gospa s pečenkico, bilo je krasot in kreposti na izbiro. Vmes je racal gospod nadzornik s svojim kardinalskim trebuhom; gospod živinozdravnik si je brisal pot, gospod davkar naočnike; nad vsemi pa je sijal Obloda, presrečen v slavi babjega vojvode!

Razveselili so se me, kakor se v lepih trenutkih vselej razveselimo dobre duše. Dične dame in mične gospodične so vpile in mahale z ročicami (Matilda mi je celo kradoma vrgla poljub), gospodje pa so zagnali v mojo čast isti urnebesni «Ohooo!» ki je pri rodoljubnem srečanju enako strogo predpisan kakor tuljenje na volčjem zboru. Še sodnik se je potipal za slamnik in mi je milostno pokimal.

«Lepo, lepo, da ste tako zgodnji!» me je pohvalila gospa Kosirnica in vsi ostali so me hvalili za njo; bilo je krasno, imenitno, divno — kak drugi bi se bogme prevzel. Jaz sem se rajši čudil. Gospoda namreč niso prišli sami: sledil jim je zajeten dečko z natovorjenim oslom, ki je klecal pod težo dveh velikanskih košar. Ko so jih izpraznili na mizo, se mi je zdelo, da gledam čarovnijo, takšne pravljíčne množine butiljk, narezane gnjati, pečenke, pišk in put in rac, štruc in kruhkov, sira in tort so se privalile iz njih!

«Kaj pomeni to?» sem vprašal osuplo. «Ali je mar posebna prilika?»

Moj obraz je moral biti jako neumen, zakaj Oblodovci so spet udarili v svoj jerihonski vrišč.

«Prilika pa, prilika,» mi je pojasnil gospod nadzornik. «Piknik imamo.»

«Piknik, piknik,» je pokimala stara gospa. «Vse imamo s seboj: malo piškice, malo pečenkice...»

«Vse,» je zvesto ponovila Matilda. «Malo piškice, malo pečenkice.»

«Piknik naših narodnih dam na čast gospodu profesorju,» je oznanil sodnik.

«Na čast profesorju?!» sem se zavzel. «In prav danes je posebno slabe volje. Težko bo kaj z njim. Ali ste ga že obvestili?»

Družba se je spogledala. Stara gospa je milo vrgla oči po «pečenkici».

«Hm,» je odgovorila gospa Cicigojeva sredi obče tišine, «obvestili ga nismo, saj vemo, da ne bi maral priti. Preskromen je. Original, kaj hočemo. In še tako utrujen povrhu. Preveč glasni smo zanj... Rajši ga ne vznemirjajmo. Kako mislite, gospoda?»

«Seveda, seveda,» je zarahtalo z vseh strani. «Kar začnimo, profesorju pa dajmo mir. Bodimo obzirni.»

In res so bili obzirni; dali so profesorju mir in so kar začeli. Ne vem, kaj mi je bilo, da me ta rahločutna obzirnost ni baš posebno iznenadila. Narobe, zelo dosledna se mi je zdela. Če bi se dobrotnik, ki tare orehe na glavi svojega bližnjega in meče lupine v njegova usta, zdajci domislil in bi vprašal: «Izvolite mogoče pol jedrca, gospod Nakovalo?» — bi bilo to gotovo v mučnem nasprotju s prirodnimi zakoni: zlasti tedaj, ako bi mu orehova jedrca samemu le količkaj podobno teknila kakor mojim znancem «malo piškice, malo pečenkice»...

Šele zdaj sem lahko presodil, kako dolga je pot v «Mirni dol» in kako bujno se ob njenih naporih razvijeta glad in žeja. Pečenka in gnjat, perotnina in sir, torte in kruhki, vse to je ginilo hitreje od snega na vročem solncu. Kurje kosti so frčale nad glavami kakor strelice v Termopilah in cepale v travo, kjer so se ruvali zanje vsi boljši r-ski psi. Čela so se potila od napora čeljusti, nežna lica so se razgorevala in nosovi zrelih mož so dobivali pravo barvo. Med zvonkim trkanjem kozarcev, nazdravljanjem, prešernim žlobudranjem, jaskanjem, hihetom, hohotom in veselim pobrundavanjem je žuborela rujna vsebina butiljk v zavedna grla našega razumništva. Življenjska radost je prekipevala; ubrana pesem je silila iz blagih prs in šale, zdaj modro umérjene, zdaj podjetno razposajene, so se srečavale nad mizo kakor vrane v sinjem azurju.

Tako smo piknikovali nekaj ur. Od kraja sem poizkusil dopovedati gostom, da je profesorjevo razpoloženje danes izredno zlovešče in da bi kazalo misliti na to. Nihče me ni hotel razumeti.

«Profesor je vendar zmerom tak!» me je poučila gospa Cici-gojeva. «Kadarkoli se pokaže, vselej nas zmerja in podi. To je pač njegov užitek.»

«Le naj pride,» je rekel nekdo drugi še bolj odkrito. «Privočil bi vam, da vidite ta cirkus. Po kolenih se bomo tolkli!»

Notranja poparjenost in hrup okoli mene sta me naposled ohromila. Vdal sem se občemu razpoloženju ter jedel in pil kakor za zveličanje svoje duše. Nič ne vem, koliko bi pomagala moja straža, da je profesor mahoma navalil s kako drvarico v rokah! Čisto sem prestal misliti nanj, tem bolj, ker je bilo v hiši dolgo časa vse mirno. Mrmrajoče prigovarjanje gospe Mare je zdavnaj utihnilo ali pa je utonilo v trušču naše gostije. Po tem sem sodil, da je Mlinar legel, če ni morda pobegnil v gozd. Jed in pijača sta me zazibali v leno drevenenje, ki ga je Matilda dopolnila s tem, da mi je začela peti slavo rodbinskega ognjišča ...

Tedajci pa mi je družba sama zdramila spomin.

«Ojej, ojej,» je potožila zraven mene gospa s pečenkico, milo zroč na nedojedeno račjo škofijo pred seboj. «Prav dobro je bilo: srce me boli, da ne morem več.»

«Jaz tudi ne! Jaz tudi ne,» so kimali tu in tam. «Vse kar je krščansko.»

«Vse kar je krščansko,» je pritrdila Matilda. «Jaz tudi ne.»

«Uk!» je kolenil nekdo z vso prepričevalnostjo dokaza.

Ozrl sem se po mizi. Vsega je bilo še dovolj, toda jedel ni več nihče razen nadzornika, ki je tudi že omagoval.

«Kaj bomo s tem?» je zaskrbelo gospo Kosirnico. «Ali vzamemo s seboj?»

«Jaz bi dejala, da odberimo vsaka svoje,» se je oglasila gospa s pečenkico. «Jutri nam bo spet dišalo.»

Gospa Cici-gojeva je bila nekam bolj velikodušnih misli.

«Ali ne bi gospe dovolile —?» Pomembno se je ozrla na hišo. «Kako naj tovorimo vse to domov, saj niti osla ni več, da bi nosil.»

«Izvrstno!» se je ogrela Kosirnica. «Mislimo, gospoda, na uboge ljudi, ki ...» Sočutje ji je pretrgalo besedo in njen obraz je zasijal od plemenitosti.

«Na uboge ljudi, ki večerjajo fižol s čebulo,» je dodal namestu nje rejen trgovec. «Tako je. Profesorju dajmo. Kar dajte mu. Za znanost in kulturo tudi mi radi žrtvujemo.» To rekši je dramatično vrgel svojo oglodano kost na kup.

«Mi tudi,» je vzdihnila gospa s pečenkico in žalostno oddala škofijo. «Kakopak.»

«Za znanost in kulturo, kakopak, mi tudi,» se je navdušila Matilda, kakor smo vsi pričakovali. Samo dati ni imela ničesar več. Ob tej misli je ljubko pobesila glavo in zardela kakor potonika.

Kri mi je silila v glavo. Zaradi pohvalnih ocen, ki jih včasih pišem o diletantskih predstavah, se namreč tudi jaz prištevam h kulturnim delavcem; čutil sem se ponižanega s profesorjem vred.

«Mlinar zbesni, če mu prineso te ostanke,» sem pomislil. «Kakor bi dajali beraču vbogaime!»

Toda Mlinar je že besnel. Med našim pomenkom je nastala občja tišina; v tej tišini sem razločno začul iz zadnje sobe obupno zaklinjajoči glas gospe Marice in razjarjeni glas profesorja, ki jo je srdito podil od sebe.

«Izpred mojih oči!» je rjovel. «Da te ne vidim! Konec bodi tega. Dovolj! Konec! Konec! Konec!...»

«Aha,» sem se zgrozil. «Prihaja. Našel je sekiro.»

Družba je že nastavljala ušesa. Očividno se jim je zdelo, da profesorjevo razsajanje to pot presega vsakdanjo mero. Obrazi dam so izražali ogorčeno strogost; tudi sodnik Obloda se je držal kar moči začudeno in strogo. Mignil sem mu, naj mi sledi. Nato sem brez oklevanja planil v hišo.

Toda borba se je odločila, še preden sem preskočil præg. Profesor je vrgel ženo iz sobe, zaprl se in obrnil ključ.

«Ivan!» je zakričala Marica s presunljivim glasom. «Jezus, Ivan!... Gospod Senica, na pomoč!»

Ko sem priletel do nje, je pravkar vstajala s tal. Ne da bi kaj pojasnjevala, se je brezumno vrgla na zaklenjena vrata in udarila vanje s čelom, z rokami in koleno, z vsem namah... Razumel sem. In sem se zagnal kakor oven, s pobešeno glavo...

Prepozno!. Sredi skoka sem začul onkraj vrat... enkrat, dvakrat, trikrat!... z blazno, nemogočo naglico trikrat zaporedoma tisti strašni, zamolkli, ničemur ne podobni zvok, ki je vzrok, da nosim dolgo brado. Odkar sem ga čul, ne morem več videti britve...

Vrata so odletela. Ko sem ga zagledal, je še stal. Preden sem v svoji grozi iztegnil roke, da bi ga ujel, se je zvrnil. Z vratom, prerezanim do kosti!

«Uboga žena je zagnala — ne krika; nekaj nečloveškega... In je pala nanj, v curkoma bruhajočo kri, krčevito grabeč s prsti po robovih rane, kakor bi jo hotela zapreti...»

Vse to je šlo bliskoma kakor divje sanje. Mislim, da mi srce še ni trikrat udarilo, ko je prihitel Obloda za menoj. In tedaj se

je zgodilo nekaj, česar ne bi bil mogel verjeti, da nisem videl na svoje oči, slišal na svoja ušesa. Nekaj, česar morda še danes ne verjamem tako, kakor je treba verjeti ugotovljeno stvar:

Obloda je skočil k profesorjevi ženi. Kakor iz uma je skočil k njej in jo je prijel za ramena. Ne zato, da bi jo pobral. O ne! Stresel jo je za ramena — da bi vam mogel pokazati, kako! — in ji je kriknil s pridušenim, ogorčenim glasom... ali veste, kaj? Veste li, kaj?

«Ne tulite, gospa!... Ne tulite, pravim, dame se bodo prestrašile... Slišite? Ne zdaj! Potem tulite, potem!...»

Ves razburjen je stopil k meni.

«Za Boga, ukrotite jo, zamašite ji usta! Brzdajte jo dotlej, da spravim dame odtod...»

To rekši je planil iz sobe in skrbno zaprl za seboj.

Ali r-ska gospoda je že zaduhala nekaj posebnega. Vzdignila se je kakor val in je zahrumela v vežo, kjer jo je prestregel sodnik z razprostrtimi rokami.

«Kaj je? Kdo kriči?» so jaskale naše dame, na čelu jim Kosir-nica in Cicigojka. «Zakaj kriči, kaj se je zgodilo? Nič? To ni resnica! Kako vpije! Kaj je? Umor, samomor? Dajte, da vidimo!... da vidimo!... vidimooo!...»

Krivico jim je delal Obloda, ko je trepetal za njihove živce!

Moški so pomagali hrumeti. Požrešna radovednost in sla do strahote sta se penili v zvoku glasov. Cepetajoča človeška burja je butala v sodnika. In res! Obloda se je spomnil, da žrtvuje plemenit človek vse, kadar je treba ugoditi damam, in je obrnil plašč po vetru. Z levico še na kljuki, je že galantno krivil desnico, češ: «Izvolite, milostive, kar noter!» — ko sem skočil iz sobe in sem zaustavil naval.

«Kaj je?» so planile vame. «Kaj se godi?»

Bil sem kakor iz uma. Krik nesrečne žene mi je vrtal po možganih. Moje oči, naj sem jih obrnil kamorkoli, so videle povsod isto: dvojico nog, suvajočo v smrtnem boju, prerezano grlo, iz katerega je pljuskala kri, in bedne ročice gospe Mare, ki so grabile za rano. Nekaj neznanega se je dvigalo v meni in me je neslo, da sam nisem vedel, kam...

«Profesor si je pravkar z britvijo prerezal vrat,» sem odgovoril s kipečim gnevom. Besede so mi padale od ustnic kakor svinec. Ali mislite, da se jih je kdo ustrašil?

«Spustite nas noter!» so vzkoprnela nežna bitja. «Dajte, da vidimo!... da vidimo!... da vidimooo!...»

Zagnale so se vame in moški za njimi, vsi z odprtimi usti, vsi z lakomnimi očmi kakor tolpa gladnih volkov. Poslednja iskra moje pameti je ugašala.

«Stojte!» sem zagrmel. «Da se nihče ne predrzne! Nihče!»

Mar bi Obloda molčal! Toda prilika, da se vnovič izkaže viteza, je bila preveč mamljiva. Uničevalno me je prebodel z očmi in zrasel prav do stropa.

«Pardon, prosim! Prosim, pardon!» Tako govoreč me je pehal v rebra, da bi me odrinil. «Kakšna predrznost! Pardon, prosim... Ali ne slišite: dame želijo!»

Tedajci se je izpolnila božja volja. Moja pest je šinila kvišku in pala; pol tucata viteških zob, navadnih in pozlačenih, mi je priletelo v obraz...

Vse moštvo oblodovske vojske je udarilo generalu na pomoč. Nadaljeval sem po taktu, ne meneč se za vik in javkanje krasnega spola, ki je frfotal s pozorišča kakor jata splašenih jerebic.

In Gospod me je storil Samsona in mi je dal v roke bukovo toporišče, s katerim sem gnal Filistejce prav do meje njihovega kraljestva...

Pregnal sem jih, kaznoval sem jih, izpokoril jih nisem. Tudi popravil nisem ničesar. Oblodovci so me vtaknili zaradi javnega nasilstva pod ključ in so se med tem nemoteno polastili mrtvega Mlinarja. Priredili so mu poslednjo zabavo z godbo, cilindri, društvi, zastavami in vsakojako svečanostjo. Sodnik Obloda je imel v pokojnikovo čast nagrobni nagovor, v katerem ga je s tresočim glasom proslavljal kot mučenika znanosti, hvaleč obenem njegovo družabnost in gostoljubje. Vsi so bili ganjeni; grobar, stari dobričina, je baje plakal kakor vrč. Za poluzmešano gospo Maro sta zbrali Kosirnica in Cicigojka nekaj sto dinarjev milih darov in sta jo nato osebno spremili na Studenec. Kakor slišim, bo to pomlad velika narodna veselica v prid skladu za Mlinarjev nagrobni spomenik... In pravijo, da Slovenija pozablja svoje sinove!

Tudi mene ni pozabila. Vse ličnosti in vsi starejšine so se ukvarjali z menoj. Za viteške zobe in bukovo toporišče sem dobil štirinajst dni zapora, h katerim je dodalo ministrstvo kot posebno nagrado moj odslovenilni dekret.

Ako je še kje na svetu kak Mlinar, naj za Boga ne hodi v «Mirni dol» na oddih. Slabo bi mu teknilo.

«Slabo bi mu teknilo!» bi ponovila moja nepozabna Matilda, ki mi je seveda tudi dala slovo...